

Fredrik Aasheim

Utviklingen av Skandinavismen

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Anne Engelst Nørgaard

Mai 2020

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Fredrik Aasheim

Utviklingen av Skandinavismen

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Anne Engelst Nørgaard
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Inndeling	1
1.1 Emne og Problemstilling.....	1
1.2 Historiografi	2
1.2.1 Skandinavismens røtter.	2
1.2.2 Studentskandinavisme	3
1.2.3 Skandinavismens perioder.....	5
Kapittel 2: Skandinavisk samarbeid	6
2.1 Praktisk og politisk skandinavisk samarbeid.	6
2.2 Dansk-tyske krig av 1864.	8
2.3 Skandinavismen i Danmark etter 1864.	9
2.4 Skandinavismens i Skandinavia etter krigen.	11
Kapittel 3: Norges posisjon.	14
3.1 Den kalde perioden	14
3.2 Praktisk og politiske skandinavisme i Norge.....	16
3.3 Bjørnson som skandinavist.....	17
3.4 Norsk identitet.....	17
Kapittel 4: Konklusjon	19
Kilder og Litteratur	21

Kapittel 1: Inndeling

1.1 Emne og Problemstilling

Den 30. oktober 1864 i Wien ble det skrevet en fredsavtale mellom Preussen og Danmark som skulle ende den andre slesvigske krig. Krigen hadde vart fra 1. februar til 20. juli 1864 hvor Preussen og deres allierte keiserdømmet Østerrike hadde i mål å sikre de sørlige områdene fra Danmark. Som resultat av fredsavtalen måtte Danmark gi fra seg hertugdømmet Slesvig, Holstein og Sachsen-Lauenburg til Preussen og Østerrike. Både Sverige og Norge hadde frastått å gå inn i krig på side med Danmark, noe som ikke ble sett positivt på av befolkningen i de tre landene, spesielt fra dem som ville ha et samlet Skandinavisk rike.

Denne oppgaven skal ta for seg progressen av skandinavisme rundt det lange 1800-tallet, med den dansk-tyske krigen er et av de viktigste hendingspunkt som blir sitt på. Hovedfokuset i oppgaven er å se på utviklingen av skandinavismen i de tre broderlandene Danmark, Sverige og Norge. Teksten skal fokusere på ulikhetene mellom politisk skandinavisme og praktisk skandinavisme. Problemstillingen i oppgaven er hvordan differensierer den politiske og praktiske skandinavismen, og hvordan påvirket dette Danmark, Sverige og Norges utvikling gjennom 1800-tallet. Det er viktig å se på hvilke ulikheter det er når det kommer til tanken rundt skandinavisme i landene, men også se på hva en kan sammenligne mellom landene. I oppgaven kommer Norge og Danmark til å bli satt i fokus i forhold til Sverige, på grunn av kontrastene til landene. Dette har med at Norge har gjennom 1800-tallet prøvd å bygge en egen identitet, Danmarks utfallet rundt den dansk-tyske krigen i 1864 over Slesvig-Holstein fokuspunkt rundt perioden.

Opgaven skal forholde seg for det meste fra cirka 1792 frem til cirka 1905. Avgrensingen for oppgaven baserer seg rundt Professor Frederik Sneedorffs tale i London i 1792, og avslutningen baserer seg rundt årene frem til unions oppløsningen mellom Sverige og Norge. Denne perioden er mer kjent som det lange 1800-tallet, dette ble navngitt på grunn av alle hendelsene som ble utført gjennom århundret.

I 1792 holdt danske historie professor Frederik Sneedorff en tale ved det Nordiske selskab i London hvor han fortalte om «*Vigtigheden af de tre nordiske Rigers Forening*». Her forklarte han om hvorfor det var viktig at de skandinaviske landene samlet seg under samme regjering som en nasjon i likhet med andre nasjoner. Denne talen kan en sammenknytte med startpunktet av skandinavismen via en prototype-skandinavisme.¹ Hans tale ble trykket i 1798 i et av de første skandinaviske tidsskriftene som gikk ved navn «Skandinavisk Museum» og utgitt av Det Skandinaviske Litteratur-Selskab.

Talen til Frederik Sneedorff er et bindepunkt rundt oppgaven. Vi skal se på om det var i teorien viktig å forenes, og om mulighetene var realistisk. Det er viktig å ta for seg om allmenn folket også var villig til en union, eller om dette var noe de få individuelle ønsket å oppnå. I oppgaven skal vi se hva aktivistene utførte for å fremme skandinavismen.

---

¹ Hemstad 2004a: 201-202.

1.2 Historiografi

Den teoretiske synsvinkelen til oppgaven kommer med å se på hva som blir forklart gjennom viktige hendinger fra perioden. En kan ta disse hendelsene å prøve å forstå hvorfor Skandinavismen hadde en påvirkning via valg som ble tatt. Det er viktig å forstå utviklingen av skandinavismen i Skandinavia fra denne perioden, og hvordan den påvirket populasjonen i Norge, Danmark og Sverige. Først skal utviklingen av skandinavisme i Skandinavia presenteres for å få en forståelse om hva konseptet skandinavisme er, og forstå hvordan den har påvirket hendinger. Dermed skal vi se på det skandinaviske samarbeidet mellom Norge, Sverige og Danmark, og deres politiske rolle når det kommer til utviklingen av skandinavisme. Krigen mellom Danmark og Preussen blir viktig i oppgaven for å forstå utviklingen til skandinavismen på 1860-tallet.

1.2.1 Skandinavismens røtter.

Det eksisterer allerede mye informasjon når det kommer til det historiske feltet rundt skandinavisme. Personer som Ruth Hemstad og Rasmus Glenthøj er et moderne eksempel på dette, men vi har også eldre forfattere som Julius Clausen. Skandinavisme kan bli sporet tilbake til slutten av 1700-tallet rundt uttrykket proto-skandinavisme, det var spesielt populært blant svenske og danske lærde personer.² I boken «*Norgesbilleder Dansk-Norske forbindelser 1700-1905*» i kapittel «*Skandinavisme og skandinavisk samarbeid*» skriver Ruth Hemstad om opptakten til skandinavisme og gir en forklaring om uttrykket proto-skandinavisme.

Proto-skandinavisme er kjent for å vær forstadiet til den nasjonale og politiske bevegelsen skandinavismen. Utrykket proto-skandinavisme ble popularisert mellom 1700- og 1800-tallet via opplysningstanker, romantiske tradisjoner og maktpolitikk basert rundt dynastier. Gjennom historien hadde nasjonene Danmark-Norge og Sverige vært i konflikter med hverandre for å finne ut hvem som var den dominerende parten i Skandinavia. Eliten i disse landene hadde mot slutten av 1700-tallet startet å tale ut mot stridighetene mellom de broderlige landene.³

Den danske professoren Jens Schelderup Sneedorff fra den danske intellektuelle eliten var en av personene som talte ut mot stridighetene. Han gav ut et tidsskrift i 1761 ved navn «Patriotiske Tilskuer» hvor han skrev at Danmark og Sverige burde utbygge et større vitenskapelig marked. Metoden for å skape et større marked var å samle det danske og svenske språket til et språk, noe som han mente hadde blitt en fordel for begge land når det kom til kunnskapsutveksling.⁴ Sønn av Jens Schelderup Sneedorff, Frederik Sneedorff var også interessert i ideen om et mer samarbeidsvillig Skandinavia. Han holdt sin tale i London for den nordiske selskab i 1792, hvor han påpekte at Danmark-Norge og Sverige måtte samarbeide på lik linje med land som «Russland» og et samlet «Tyskland». Frederik skrev også at de indre faktorene var viktige for samarbeid. Her beskrev han som Skandinavia som et felles fedreland for alle i Skandinavia. Han snakker om at alle skal vær under en felles stad, et språk, en religion, og ha en felles opplysning. Ruth Hemstad har teori om at Frederik Sneedorff bruker begrepet fedreland for å gå i tråd med periodens patriotiske ånd.⁵

I talen påpeker Frederik Sneedorff at det er gjennom ulike selskaper at en samlet Skandinavia kan bli en mulighet, for ingen enkeltperson kan klare dette alene. Talen til

---

² Hemstad 2004a: 201.

³ Hemstad 2004a: 201.

⁴ Clausen 1900: 2.

⁵ Hemstad 2004a: 201.

Frederik ble senere trykket i 1798 i et av de tidligste skandinaviske tidsskriftene, *Skandinavisk Museum*, som ble utgitt av Det skandinaviske Litteratur-Selskab.⁶ Litteraturselskapet hadde blitt opprettet i 1796 for å «at fremme literarisk forbindelse mellem de skandinaviske stater».⁷

Det å etablere vitenskapelig og litterære forbindelser på slutten av 1700-tallet er et eksempel på hvordan de danske og svenske forholdene ble oppmyket. Dette hadde en påvirkning på den nasjonale skandinavismen som oppsto senere på 1830-tallet.⁸ Den tidligere formen for skandinavisme hadde et kosmopolitisk tilsnitt som var preget av opplysningstidens nasjonalitetsprinsipp. Historieforfatter Julius Clausen forklare i «*Skandinavismen: Historisk fremstillet*» at det 18. århundrets kosmopolitiske Skandinavisme måtte slå feil, og at han mente at dette måtte skje for å kunne opprette den skandinavismen som oppsto senere.⁹

Ambisjonene om et samlet Skandinavia var sterk på dynastisk plan. De eldre dynastiene i Skandinavia arbeidet hardt for å legitimere for deres posisjon, og dette ble gjennomgjort via nye skandinaviske strømminger. Ved starten av 1800-tallet er det i større grad dynastiske maktvurderinger, og internasjonale og kosmopolitiske motiver som kommer til syne. Det er mer fokus på nasjonale argumenter og begrunnelser for å samle folket til et land. Mot midten av 1800-tallet blir den nasjonale argumentasjonen viktigere, hvor folk står for en felles nasjonalitet. Dynastipolitikken var viktig på tidlig 1800-tallet, hvor målet for et samlet Skandinavia under den danske stat kunne blitt en realitet. I 1810 arbeidet Nikolai Frederik Severin Grundtvig som talsmann, hvor hans mål var å få Frederik 6.s av Danmark som tronkandidat i Sverige. Dette hadde gjort at Frederik 6.s hadde blitt konge av Danmark, Norge og Sverige. Men ved valget av franske Carl Johan som svenske tronfølger i 1810, ble ikke dette en realitet.¹⁰

Når det kommer til forskning rundt skandinavisme har ideologi og samarbeidstanker rundt Skandinavia før 1840-tallet blitt sitt på som «skandinavisme før skandinavismen» eller også som et historisk begrep proto-Skandinavisme. Men på grunn av det er et uttrykk fra eldre tider, kan det være vanskelig å differere bruken av ordet i ulike politiske situasjoner.¹¹

1.2.2 Studentskandinavisme

Studentskandinavisme var en av de viktigere engasjementene som fikk skandinavismen til å bli mer populær blant borgerne i Norge, Danmark og Sverige. De skandinaviske studenttogene og møtene var en av de første etablerte møtene som var basert rundt skandinavismen. Mellom 1843 og 1875 holdt studentene fra de ulike universitetene i Skandinavia 7 store studenttog hvor flere tusenvis av mennesker samlet seg for å feire skandinavismens ideer.¹² Disse møtene hadde tendenser til å vare over 2 uker, og det var ikke bare studenter som møtte opp til de møtene. Mange tusenvis av nysgjerrige tilskuere samlet seg for å oppleve hva studentene hadde å informere. Ulike tidsskrifter var raske til å publisere artikler rundt de grandiose studenttogene. Det var slik at

---

⁶ Hemstad 2004a: 202.

⁷ Hemstad 2004a: 202.

⁸ Hemstad 2004b: 200.

⁹ Clausen 1900: 19.

¹⁰ Hemstad 2004a: 204.

¹¹ Hemstad 2018: 6.

¹² Hemstad 2004a: 204.

studentene roterte mellom landene når det kom til hvilke byer de skulle holde studentmøtene.¹³

Studentskandinavismen ble sett på som en inspirerende og avgjørende faktor i den formbare ungdomstiden blant studentene. Mange av studentene så på seg selv som en representant fra sin nasjon når det kom til utviklingen av skandinavisme og studentene mente de skulle lede folket inn i en samarbeidsvillig Skandinavia. Dette var med på å utvikle den praktiske skandinavisme, altså samarbeid mellom de skandinaviske landene. Den praktiske skandinavisme utviklet seg med å etablere organisasjoner, samle for møter og være aktivist for skandinavisme.

1840-tallet var en tid hvor skandinavismen var en kulturell og politisk bevegelse som kombinerte liberalisme og nasjonalisme. Studenter og liberale akademikere i Danmark og Sverige sprede på denne tiden ideen om en skandinavisk union. Dette gjorde at studentene og noen akademikere ble sett på som motstanderne av myndighetene. Noen av studentene ble stemplet som en opprørsk organisasjon. Med kroningen av Oscar 1. på den norsk-svenske tronen ble studentene ikke lenger sett på som en opprørsk organisasjon. Oscar var vennlig for ideen om skandinavisme, og studentskandinavismen ble omfavnet av Skandinavias to kongehus. Ruth Hemstad ser på situasjonen rundt Oscar 1. som et forsøk på å bygge den dynastiske og politiske forbindelsen innenfor skandinavisme.¹⁴ Det hadde seg slik at studentene fra den perioden fikk senere maktstillinger innenfor land i Skandinavia, dette førte til at de prøvde å realisere ideer som oppsto rundt studenttiden, både de politiske og de praktiske aspektene av ideene.

Studentskandinavismen kan bli sporet tilbake til 1838. Det startet med at svenske og danske studenter møtte på et islagt Øresund, som er sjøen mellom Sverige og Danmark. Etter møtet på isen tok sted utløste det en rad med sammenkomster mellom studentmiljøene i Sør-Sverige og København. Disse møtene ble interessevekkende arenaer og plattformer for massebesøk fra og til de skandinaviske nabolandene. Gjennom dette kunne studentene opprette nye kontakter og starte et nettverk med studenter med samme ideer. Skandinaviske møteplasser ble utover 1800-tallet stadig mer fremhevet av deltakere fra de ulike landene i Skandinavia, men det betyr også at noen hadde kritisk syn rundt møtene og tanken om en skandinavisk union. Den norske avisen *Den Constitusjonelle* skrev om skeptisisme rundt entusiasmen som oppsto rundt disse møtene. Dette ble nok påvirket av situasjonen at Norge var en underlagt nasjon under Sverige i denne perioden.¹⁵

Studentmøtet i København i 1845 var en av de større møtene som tok sted på 1800-tallet. På denne samlingen kom det også Norske studenter, selv om at de hadde blitt advart om å reise på møtet i frykt om Dansk og Svensk politisk innflytelse. I tross av mostanden i Norge så reiste 144 norske studenter til København i argumentasjon om at norske studenter burde være der slik at Norge hadde innflytelse under møtet.¹⁶ Det muntlige fikk en større betydning under møtene, det danske folket var flinke til å fremme sinne budskap gjennom taler, sanger og toaster. Dermed ble feiringene rundt de store byene oftest sitt på som overdrivelser når det kommer til fester og studentertogene.¹⁷ Denne formen rundt studenter skandinavisme blir også navngitt

---

¹³ Hemstad 2004a: 205.

¹⁴ Hemstad 2004a: 205.

¹⁵ Hemstad 2004a: 206.

¹⁶ Hemstad 2004a: 206-207.

¹⁷ Hemstad 2004a: 207.

«sosial skandinavisme». Her blir det sosial hovedpunkter rundt skandinavisme, hvor samlinger står sentral, det muntlige blir viktig, og målene for fremme skandinavismens ideer er gjennom sosiale sammenkomster.

Slektskapsmetaforikk var noe som gikk igjen på de skandinaviske studentmøtene og i andre skandinavisme sammenhenger. Ord som *ånd*, *stamme* og *broderfolk* ble brukt ofte for å fremme at folket i Norden har et felleskap som binder dem sammen. Dette er noe som blir brukt fremover i tiden for å spille på følelsene til folket som sto for en skandinavisk union. Lektor Georg Stephen fra Københavns universitet understreket at de skandinaviske rikene fortsatt stod isolerte i forhold til hverandre i sammenligning med det tyske forbund. Det tyske folke hadde et forbund, tollforening og myntenhet, noe som også Stephen mente de skandinaviske landene burde ha. Han forklarte at han ikke forsto hvorfor Nordens tre land kunne ha noe likt som det tyske folket, siden folket kom fra samme stammer, hadde samme tro og kirke, og hadde en lik politisk framtid. Ideene til Georg Stephen er noe som blir med videre i historien til skandinavismen.¹⁸

1.2.3 Skandinavismens perioder

Ruth Hemstad (2004a) mener at skandinavisk samarbeids historie fra 1800-1920 kan inndeles i fem faser. Hvor fasene viser ulike perioder som fremhever oppgangstider i skandinavismen eller viser nedgangstider.¹⁹

1. 1830-1864: «De første spirers tid»
2. 1864-1872: «Grotid»
3. 1870-tallet-90-tallet: «Vekslende vekst»
4. 1895-1904: «Indian summer»
5. 1905-1914/20: «Nordisk vinter»

Fase en er fra 1830-tallet til 1864. Her gikk skandinavisme fra en litterær fase til en politisk fase. Perioden blir sett på som en grunnleggingsperiode hvor skandinavismens praktiske programmer ble i en liten grad realisert. Foreninger blir grunnlagt, tidsskrifter blir trykket og utgitt, og studentmøtene etableres i Norge, Danmark og Sverige.

Fase to er i perioden mellom 1864-1872. Her går skandinavismen fra det politiske over til det mer praktiske. Møteinstitusjoner var en av de praktiske institusjonene som ble etablert i perioden. Gjennom disse kunne det skandinaviske samarbeidet mellom landene utvikles. Skandinaviske selskaper fortsatt med å utgi tidsskrifter for å fremme sin agenda.

Fase tre varer fra 1870-tallet til 1890-tallet og blir sett på som en mellomfase i skandinavismens historie. I fasen fortsatte de å opprettholde møter, og prøvde utvide det praktiske samarbeidet mellom landene. Det ble ikke etablert nye skandinaviske foreninger i perioden.

Fase fire er fra 1895 til 1904, dette er perioden når Nyskandinavisme blir populært i Skandinavia. Mellom disse årene blir det blåst nytt liv i skandinavismen. Etablering av nye skandinaviske foreninger, tidsskrifter og møterekker viser at det er fortsatt håp for et mer samarbeidsvillig Skandinavia. Perioden blir kallet for «Indian Summer» på grunn av en mer åpen tanke rundt samarbeid, en varmere perioden.

Fase fem varer fra 1905-1914, den blir navngitt «Nordisk vinter». Den siste fasen er i

---

¹⁸ Hemstad 2004a: 211.

¹⁹ Hemstad 2004b: 198.

motsetning til fase fire en mindre samarbeidsvillig periode mellom landene i Skandinavia. Det blir pause i foreningsvirksomheten, tidsskrift utgivelser og møtearrangementer.²⁰

Disse fasene kan gi en enklere oversikt når det kommer til utviklingen av skandinavismen. Fasene varer sirka rundt 100 år, fra protoskandinavismen fra tidlig 1800-tallet frem til Nyskandinavisme rundt 1900-tallet. Skandinavismens perioder blir fint fremhevet av fasene til Ruth Hemstad.

Kapittel 2: Skandinavisk samarbeid

2.1 Praktisk og politisk skandinavisk samarbeid.

Skandinavisk samarbeid var viktig når det kom til utviklingen av ideen rundt skandinavisme. Ulike ideer om hvordan de Skandinaviske landene skulle hjelpe hverandre ble diskutert gjennom 1800-tallet. Lektor Stephens la frem noen punkter i 1851 om hvordan de Nordiske landene kunne hjelpe hverandre. Det første punktet handlet om å avskaffe pass-systemet mellom de tre broderlandene i Skandinavia, slikk at det skulle bli enklere å reise mellom hverandre. Det andre punktet var et felles system rundt mål, vekt og penger. Dette punktet handlet om å etablere likhet rundt det økonomiske i Skandinavia, derfor var også en felles myntenhet viktig for et mer samarbeidsvillig Skandinavia. Det tredje punktet handlet om tollenhhet og handle, ideen var å gjør det enklere å handle mellom landene i Skandinavia ved reguleringen av toll. Dette var noen av de få punktene Lektor Stephens la frem i 1851, det var flere punkter som handlet om postsystem, avissystem og flere systemer som kunne vær felles for de tre broderlandene.²¹ Disse punktene ble sett på som viktige elementer i det en kalte for den praktiske skandinavismens program, og senere ble mange av disse punktene tatt opp igjen på de nasjonaløkonomiske møtene fra 1863. Felles mynt, mål vekt, og postsystem ble senere realisert, noe som var viktig for å realisere skandinavismens idealer.

Det var viktig å etablere samarbeid mellom universitetene i Skandinavia. Samarbeid mellom studenter var ikke bare sirkulert rundt studenter møtene, men også rundt selve universitetene angående forsknings. De nordiske naturforskermøtene var ledene eksempel når det kom til samarbeid mellom landene. Disse møtene startet opp i 1839 og hadde som formål å skape en bedre vitenskapelig forbindelse mellom de skandinaviske landene. Møtene innleder og inngår i en faglig og praktisk skandinavisk tradisjon, eksempel på disse tradisjonene er via taler, toaster og sanger. Naturforskermøtene ble sett på som en betydning for utviklingen av den økende skandinaviske enhet, Skandinavia aktivister deltok på disse møtene for å støtte en felles vitenskapelig utvikling.²²

Møter som sto for samarbeid i Skandinavia ble populær i perioden fra 1850-tallet frem til slutten av 1800-tallet. Mange møter ble startet opp i denne perioden, eksempler på dette er, de skandinaviske kirkemøtene, de skandinaviske bokhandler-møtene, dansk-skånske folkemøtene, og skandinaviske nasjonaløkonomiske møtene. De viktigste av disse var nasjonaløkonomiske møtene fra 1863. Alle disse møtene ble opprettet for å bedre samarbeid innen de ulike profesjonene, og personer fra ulike livstiler meldte seg på møtene for å vise støtte for samarbeidet.²³

---

²⁰ Hemstad 2004b: 198.

²¹ Hemstad 2004a: 211

²² Hemstad 2004a: 212.

²³ Hemstad 2004a: 212.

Foreninger var også viktig for å etablere samarbeid mellom folket i Norden. Ruth Hemstad har teori om at det var studentmøtene som startet gnisten for å opprette allmenn skandinaviske foreninger på midten av 1800-tallet.²⁴ En av de større foreningene som ble etablert var Skandinavisk Selskab i København som arbeidet fra 1843-1856. I denne foreningen ble det holdt foredrag og utgitt skrifter som tilsvarte periodens politiske situasjoner. Det var ikke bare København som etablerte slike foreninger rundt skandinavismen på midten av 1800-tallet, det var også aktive selskaper i Uppsala og i Stockholm som startet opp på 1840-tallet. Populariteten av skandinaviske tidsskrifter fra denne perioden kan ha påvirket oppstanden til de ulike selskapene rundt i Skandinavia. *Nordisk universitets-Tidsskrift* ble utgitt mellom årene 1856-1866, i disse artiklene var målet å vise samarbeid mellom universitetene i Danmark, Norge og Sverige.²⁵ Den praktiske skandinavismen hadde stor påvirkning i denne perioden, ved utviklingen av samarbeid mellom landene ble det også etablert lover fra myndighetene for å gjøre det enklere å oppnå samarbeid over grenser.

Skandinavisk samarbeid i perioden hadde økt sterkt fra tidligere tider. Med forbedret kommunikasjon, etablering av felles mynt, mål og vekt kunne en se at skandinavisme aktivistene hadde arbeidet på fult for å gjør broderlandene mer knyttet til hverandre. Men for de politisk aktive skandinavistene var ikke dette nok i deres øyner. Carl Ploug som var skandinavisme-anfører påpekte i et studentmøte i Uppsala i 1856 at personer måtte trå ut fra deres privatlivs skygger og starte aktivt å jobbe mot en mer politisk samlet Skandinavia. Han mente at arbeidet for mer samarbeid mellom landene var bra, men at det ikke var nok for å få gjennom alle de skandinaviske ideene, spesielt ideen om en politisk union.²⁶

Det var på møter som dette at spørsmålet om hva skandinavismen egentlig skulle være oppsto. Om det skulle vær et politisk verktøy eller et kulturelt program. Personer som Carl Ploug og Orla Lehmann ble sitt på som en av de store politisk skandinavister fra perioden. Denne politiske skandinavismen sto populært spesielt i Danmark, og hadde en mye lavere oppslutning i Norge. Norge hadde nok som mål å ikke bli oppslukt i et politisk spill som hadde desentraliserte Norge og sentraliserte Danmark og Sverige.²⁷

Den kulturelle skandinavist var mye mer populært blant de vanlige borgerne, spesielt i Norge. Personer kom ut med sine tanker om at det var behov for å gå sakte fram slik at en kunne få en bedre oversikt når det kom til fremtiden. Skolemannen Martin Hammerich var en av argumentene for den kulturelle skandinavisme. Han mente at det var viktig å ha kontroll på en «indre enhet» før en kunne se på en politisk union mellom Danmark, Norge og Sverige. Martin Hammerich forklart om «indre enhet» på studentmøtet i København i 1862. Han forklarte at han så på møtene som kritisk til å utvikle den «Indre enheten», for det var via møtene at samarbeidet mellom landene kunne utvikles. Hammerich mente at språkundervisning, litteraturutveksling og ikke minst universitetssamarbeid var en av hovedmålene for den kulturelle skandinavismen.²⁸ Hammerich argumentere også for den åndelige enhet måtte gå forut for og var en betingelse for den dynastiske enhet. Fra salen kom det motsigelse fra Ploug de politiske skandinavistene. De politiske mente at det ikke var nok og at en politisk forbindelse var nødvendig for utviklingen av skandinavismen, eller i det minste etablere en

---

²⁴ Hemstad 2004a: 212

²⁵ Hemstad 2004a: 213.

²⁶ Hemstad 2004a: 213.

²⁷ Hemstad 2004a: 213.

²⁸ Hemstad 2004a: 213

forsvarsallianse mellom landene for å forsvare mot land som Russland og de tyske stater. Carl Ploug prøvde dermed å realisere sinne ønsker, men uten suksess. Etter det danske tapet i den dansk-tyske krigen over Slesvig i 1864 ble det en stoppe for Carl Plougs drøm. I krigen hadde verken Sverige eller Norge kom til hjelp, og fokuset ble skiftet over på den indre enhet en den ytre enhet.²⁹

2.2 Dansk-tyske krig av 1864.

I 1721 var kongen av Danmark også hertug av både Slesvig og Holstein, dermed var territoriene forent med det danske kongehuset. Det hadde seg slik at Holstein var også knyttet til det tyske forbund som ble etablert i 1815. Siden har det tyske riket prøvd å innlemme Slesvig og Holstein under et tysk styre. I etterkant av februarrevolusjonen i 1848 oppsto det et opprør av tyske nasjonalister i hertugdømmene. De tyske nasjonale mente at de to hertugene ikke kunne skilles fra hverandre, og at de begge hadde en naturlig plass innenfor det tyske forbundet istedenfor det danske rike. På grunn av denne hendelsen følte den danske stat seg forpliktet til å ikke knytte hertugdømmet med kongefamilien. I 1863 gjorde Danmark et forsøk på å innlemme Slesvig i kongeriket via novemberforfatningen som ble skrevet av dansk politiker Orla Lehmann. Forfatningen ble gjennomført av det danske folket og undertegnet av Kong Christian 9. Kongen mente at Slesvig skulle bli annektert av Danmark, og at Holstein skulle få en egen grunnlov i lik linje som Norge hadde fått i 1814.³⁰ Med håp om at Sverige-Norge eller kanskje en av Europas stormakter skulle hjelpe i en eventuell situasjon der en krig oppsto leverte de forslaget til Preussen og Østerrike. Dette slo feil og krigen brøt ut februar 1864, Danmark sto helt alene mot de tyske nasjonene.³¹ Preussen likt som Danmark hadde også lyst å konsolidere makten i området. Populasjonen av Slesvig var delt tysk og dansk, dermed kunne det tyske forbundet kalle inn en tysk krig på grunnlag av det tysk folket av Slesvig. Otto von Bismarck hadde andre planer, han hadde ikke lyst ha en tysk krig sirkulert det tyske forbund, men heller en Prøyssisk krig. Ved å få til dette drog Bismarck Østerrike med inn i krigen for Slesvig Holstein. Utfallet av krigen var at Preussen fikk Slesvig og Østerrike fikk Holstein, noe som senere førte til den østerriksk-prøyssiske krig i 1866 mellom de to stormaktene.³²

Den dansk-tyske krigen var en viktig hendelse som påvirket hvordan skandinavismen utviklet seg etter 1864. Den påvirket utviklingen av skandinavismen i de tre nordiske landene, men det var i Danmark den påvirket mest. Det er Danmark som satt igjen etter krigen med spørsmål om hva skandinavismen egentlig betydde for det danske folket. Spørsmål oppsto om dette var noe en kunne satse på for framtiden, eller om dette var noe som måtte bli liggende etter krigen, og heller ta en annen vei for det danske folket. For hva va egentlig poenget med alt samarbeid hvis en blir forlatt når en trenger det mest.

Krigen hadde en påvirkning for folket i Norge og Sverige. Under krigen var det norske frivillige som kom til Danmarks forsvar. De frivillige hadde fått avslag fra norske myndighetene når spørsmålet oppsto om Norge skulle hjelpe Danmark, dermed måtte soldatene ta saken i egne hender og reiste til Slesvig for å kjempe for det danske folk. Det var fortsatt sympati for skandinavismen blant noen Norske borgere, dermed måtte folket ta egent initiativ til å hjelpe, selv om krigen ente i dansk nederlag.

---

²⁹ Hemstad 2004a: 214.

³⁰ Eriksen 2017: 157.

³¹ Tvedt 2018

³² Palmer, Colton & Kramer 2014: 547.

2.3 Skandinavismen i Danmark etter 1864.

Skandinavismen kan bli forklart gjennom mange ord, det var «både liberal og konservativ, både opposisjonell og på parti med makthavere, både kosmopolitisk og isolasjonistisk». Det hadde seg slik at skandinavismen nådde mange punkter på spekteret, dermed fikk de støtte fra alle ranker av samfunnet, fra politikere til studenter. Men dette betydde også at de hadde motstand i miljøet, eksempel konservative politikere og liberale personer i byene. Skandinavismen var en mangfoldig bevegelse i Skandinavia. Nasjonal-liberal politikk har overtid blitt mer involvert i skandinavismen, dermed var det ikke en overraskelse at offentligheten i byene var sitt på som antiskandinavisk årene etter den dansk-tyske krigen. Mange synes at det skandinaviske samarbeidet hadde sviktet i 1864 og at det var et avgjørende øyeblikk i utviklingen av den politiske skandinavismen framtid. Både Norske og Svenske skandinavister mente at øyeblikket ble bortkastet. Noen av aktivistene som sto for det politiske prosjektet forlot ikke ideen rundt skandinavismen, men kjempet heller hardere for saken, mer enn før på grunn av tapet av Slesvig. Danmark var nok det landet som opplevde mest vansligheter angående skandinavismen etter krigen. Borgere av Danmark var i frykt om at Tyskland skulle invadere og integrere resten av landet, mens resten av de nordiske landene måtte gi fra seg makt til enten Tyskland eller Russland.³³

Spørsmålet rundt den danske staten eksistens oppsto etter nederlaget i 1864, det hadde allerede vært et tidligere spørsmål etter nederlaget i 1814. Tapet i 1864 aktualiserte problemet rundt den danske stat og virket ut som å bekrefte at små stater var truet av Europa stormakter. Den liberale doktrinens tanker mente at små stater var en truet art i Europa, som måtte utvikle seg med tidene. Mange mente at Danmark hadde problemer å forsvare seg uten hjelp fra både Sverige og Norge under og etter krigen. I brosjyren «øyblikkets krav» fra 1867 skrive de at det er muligheter at en ny krig med Preussen kan bli en realitet. Mange tenke den danske uavhengigheten var i fare. Ideen om et samlet nord med over 8 millioner innbyggere, en samlet hær og marine var nok til å kunne forsvare mot eksterne trusler. Mange ønsket en nordisk nasjon hvor Sverige-Norge går i union med Danmark for å forsikre de små lands og Nordens fremtid.³⁴

Etter nederlaget av krigen var det ulike meninger hvordan en skulle gå fremover med skandinavismen, litteraturforsker Georg Brandes skrev noen år senere «Her er en oppgave, en eneste. Vær så god alle som en at arbejde henimod et fast, sammensmeltet, vel rustet, kampfærdigt Skandinavien, så har vi gjort, hvad vi kan for vor eksistens, men før da er krig umulig for os. Det er vejen, og der er ingen anden».³⁵ Georg kommer ut med denne meldingen for å forklare hans mening angående det skandinaviske samarbeid arbeidet som hadde blitt gjennomført frem til krigen. Han mente at det ikke var noen annen vei enn å fortsette med skandinavisk samarbeid for at Danmark som nasjon skulle eksistere i fremtiden, uten hjelp fra den andre brodernasjonene. Den samme ideen fantes innenfor den eldre garde som hadde fortsatt truen i Skandinavismen. Carl Ploug var en fra den eldre garde og noterte at personer som tidligere enten hadde stått for eller imot skandinavismen nå sto for skandinavismen på grunn av at Danmark hadde blitt svak etter krigen, og at en union i Norden var det eneste som kunne redde landet.³⁶

---

³³ Glenthøj 2014: 441.

³⁴ Glenthøj 2014: 441.

³⁵ Glenthøj 2014: 442.

³⁶ Glenthøj 2014: 442

Noen mente at hvis Danmark ikke blev skandinavisk, var situasjonen fortapt, men de mente også at situasjonen var fortapt vist Danmark ble Skandinavisk. Danske akademikere mente situasjonene ikke kunne ha en perfekt konklusjon. Teolog Marcus Jacob Monrad mente at Danmark hadde blitt oppslukt av Sverige hvis Danmark og Sverige gikk i union sammen. Monrad mente at den danske stat sto nå mellom å bli tysk eller svensk, og at den danske stat ikke kunne eksistere mer. Han mente at Europa hadde gått tilbake til 1700-tallets maktpolitikk, hvor Danmark ikke hadde mulighet til å konkurrere med land som Russland og Preussen. Monrad diskuterte at Danmark hadde blitt som Polen, et land som skulle bli delt mellom stormaktene.³⁷

Skandinavismen fikk et glimt til gjenopplivning når den danske kronprinsen Fredrik den 8 giftet seg med Karl den 15 eneste overlevende barn, prinsesse Lovisa. Dette giftemålet skapte spekulasjoner innenfor dynastisk politikk, om hvordan en kunne opprette en rute til en union via giftemålet. Monrad og antiskandinavister var fort skeptisk ovenfor ideen om union skapt gjennom dette giftemålet, og argumenterte med skandinavisiterne som ikke fikk oppfylt dynastisk union drømmen i 1868. Skandinavistene forsto at siden Karl den 15 av Sverige ikke gikk i krig mot Danmark for å forene landene i 1864 at de ikke hadde mulighet til å forene til en union gjennom dynastiske grunner. Det ble argumentert mot at i Danmark var ikke skandinavismen folkelig nok, dermed ble det ikke noe fart blant borgerne for en union sammen med resten av Norden.³⁸ Det var mye uenigheter om hva skandinavismen skulle være og hva den skulle stå for. I 1865 ved oppstanden av den danske folkeforening ble det argumenter om ulike ideer om unioner, forsvarspakter eller forbundsstat. De fleste hadde lyst å gå heile vegen med en samlet union, men med dette ble det krav om å ha en felles konge, felles forsvar og felles parlament. Dette var noe som var vanskelig å argumentere for i Norge og Sverige, siden de sto sammen i union, og Norge ville ikke miste mer makt i eget land. Spørsmålet om hvor Slesvig oppsto når det ble argumentert om hvordan unionen skulle forenes. De politiske skandinavistene ble enig om at Slesvig var en del av Norden, dermed måtte også Slesvig også bli en del av den skandinaviske unionen. De mente at skandinavistene ikke kunne vinke farvel til Slesvig selv om de ble overtatt av Preussen i 1864.³⁹

De danske skandinavistene arbeidet de siste årene av 1860-tallet med å spre budskapet om skandinavismen i Danmark. De ga ut egne blad, på høyskolene lærte de bondefolket hvordan det er å ha en Norden som samarbeidet med hverandre, og lærte bort at det var det eneste håpet for at Danmark ikke skulle falle. Skandinavistene i Danmark startet opp møter for å diskutere skandinavismen i Danmark. Her ble det kjempet dueller mellom antiskandinavister og skandinavister som handlet om hva det betydde å være dansk og hvordan en måtte forholde seg til staten som var svekket. De spilte ofte på nasjonale ideer, men ideene som virket nasjonale var mer vinklet mot å bety at det ekte danske folket var et skandinaviske folk, og alle som sto imot en skandinavisk union var imot dansk overlevelse. Det var på grunn av skandinavismen at Danmark nå hadde blitt til en politisk diskusjons arena, til og med politisk partier hadde blitt dratt inn i diskusjoner. Den yngre generasjonen av nasjonale konservative kunne bli sitt på som anti-skandinaver hadde blitt trukket inn i diskusjonene om hvordan Danmark som stat skulle eksistere sammen i union med Sverige og Norge. Politikken i denne perioden var berør av krigen, unionen, og den nye generasjonen av unge.⁴⁰ Den politiske skandinavismen

---

³⁷ Glenthøj 2014: 442.

³⁸ Glenthøj 2014: 442.

³⁹ Glenthøj 2014: 442.

⁴⁰ Glenthøj 2014: 444.

fikk kritikk mot starten av 1870-tallet, det ble ikke lengre sitt på som et middel til å realisere Danmarks trygghet og ta tilbake Slesvig. Hvis en union hadde eksistert på 1870-tallet mellom Danmark, Sverige og Norge hadde de til sammen samlet rundt 8 millioner mennesker under en nasjon. Et samlet Tyskland (som eksisterte i 1871) hadde kunnet samlet rundt 40 millioner mennesker under en keiser. Dermed hadde det vært mye enklere for den Tyske stat å marsjere inn i Danmark en det hadde vært å forsvare landet. Hvilken andre midler den danske staten kunne ha samlet et forsvar mot en av Europas sterkeste makt er et vanskelig spørsmål.⁴¹

Forholdet mellom det danske folket og skandinavistene var allerede blitt testet frem til 1870-tallet, men en viktigere faktorene som påvirket dette forholdet var hvordan skandinavismens forhold var til prins Oscar av Sverige-Norge og hans sønn Oscar den andre. Prins Oscar hadde vært tidligere skandinavistisk i tankene hvor han kunne se for seg Danmark underlagt Sverige, dette gjorde det vanskelig for det danske folket å se på han som en dansk konge. Men forholdet mellom det danske folket og Oscar den andre var annerledes enn hva faren hadde hatt. Prins Oscar den andre hadde uttalt før han hadde blitt konge av Sverige-Norge at han «ville yde hver et offer for at fremme den skandinaviske ide ved at bringe de tre lande under et hoved». Allerede før han tok tronene var han åpen for å hjelpe den politiske skandinavismen med ideen bak en union hvor han ble kongen av de tre nordiske landene. Prins Oscar sitt ord ble tatt for alvor av skandinavistene når han avslo spørsmålet om å bli konge av Spania av den spanske regjeringen i 1870. Dette viste Oscars alvor om hva han hadde uttalt årene tidligere. De danske aktivistene sto nå mer åpen for at Oscar skulle bli en dansk-svensk konge øve Skandinavia. Men dette var bare et håp skandinavistene hadde for å realisere drømmen om en politisk union.⁴²

I Danmark ble den politiske skandinavismen undergravd av den politiske realismen som oppsto på 1870-tallet og 1880-tallet. Den politiske skandinavismen hadde blitt mørknet i synet av det danske folket etter 1870, men denne hendelsen gav vei for den praktiske skandinavismen som skulle føre landene nærmere hverandre enn før. I 1873 ble det opprettet en myntunion med ideen rundt som varte frem til 1972, dette er en av grunnene for at de skandinaviske landene bruker kroner. Skriftspråket skulle bli forenklet slik at alle tre landene kunne forstå hverandre enklere med bokstaver som æ, ø og å, og landene skiftet bort fra gotiske bokstaver i fordel av latinske. Med disse hendelsene kan en se at de fortsatt har en påvirkning av hvordan Skandinavia er nå i dag, og hvordan landene fortsatt kan samarbeide med hverandre på et statlig og borgerlig nivå. En kan også se hvor tett kunst, pressen, og markedet er knyttet sammen i Danmark, Sverige og Norge.⁴³

2.4 Skandinavismens i Skandinavia etter krigen.

Det var etter den danske-tyske krigen i 1864 at den praktiske skandinavismens glanstid ble fremhevet. De tidligere møter, planer og institusjoner ble sett på som en lang grunnleggingsfase for det skandinaviske samarbeidet. Ved glanstiden ble det etablert flere selskaper og tidsskrifter i samme stil som før den dansk-tyske krigen. Skandinavismen var preget av en stemningsbølge i etterkant av krigen, denne bølgen startet en ny blomstring av skandinavisk samarbeid. Grunnen for at den praktiske skandinavismen gikk gjennom en ny glanstid var fallet av den dynastiske og politiske

---

⁴¹ Glenthøj 2014: 445.

⁴² Glenthøj 2014: 445.

⁴³ Glenthøj 2014: 445.

skandinavismen etter krigen. Det ble åpnet en ny vei for en mer praktisk orientert skandinavisme, hvor flere påpekte at det var på grunn av krigen at folk i Skandinavia kunne etablere et nettverk som var mer fokusert på det kulturelle en det politiske.⁴⁴

Det skandinavistiske miljøet hadde blitt forandret etter krigen, enkelte politisk skandinavisere eksisterer fortsatt i de nye skandinaviske selskapene, de ønsket å legge til rette politisk skandinavisme og etablere forbindelser. De utga et felles tidsskrift i 1866-70, *Nordisk Tidsskrift for politik, Ekonomi och Litteratur*. De hadde muligheter å gi ut tidsskrifter til alle de tre landene i Skandinavia. Mange av de skandinaviske selskapene hadde fortsatt som ambisjon om å skape en politisk skandinavisk union, men at hvert folk har fortsatt selvstendighet i egne land. Dermed forsøkte gruppene å nå større målgrupper, ved å popularisere skandinavismen blant folket. Gjennom artikler og tidsskrifter medførte selskapene hvilken virksomhetene de hadde utført, og andre former for skandinavisk samarbeid, litteraturoversikt, og drøfting. Alt dette var et forsøk for å vekke fellesskandinavisk interesse i folket.⁴⁵

I Kristiania dannet en gruppe konservative det Skandinaviske selskab i 1864. Her var fokuset å reagere mot stortingets flertall anti-skandinavistiske utspill angående å ikke hjelpe Danmark militært under den dansk-tyske krigen. Krigsengasjementet i norsk og svensk myndighet var ikke stor, men skandinavistene sto sterkt for å sende hjelp. Det norske stortinget hadde kommet ut og fortalt at de ikke ga støtte til skandinavismen. Dermed ble det surt forhold mellom myndighetene og aktivistene. Anti-skandinaviske holdninger kom også senere til uttrykk på stortinget, de hadde også et negativt syn på praktisk skandinavisme. Eksempel på anti-skandinavisme fra myndighetenes side var det å nekte gjesteforelesere fra både Danmark og Sverige ved universitetet i Kristiania.⁴⁶

Skandinavistene, De svenske liberale, etablerte et selskap i Stockholm i 1864 som gikk under navnet *Nordiska Nationalforeningen*. De svenske liberale formet selskapet i likt mønster som det norske selskapet i Kristiania og med samme formål. Formålet var i politisk skandinavisme syn, hvor de ville arbeide for en nordisk politisk forening hvor alle nordiske nasjonaliteter kunne føle seg fri og stå sammen med sine nordiske brødre.⁴⁷ En av formålene til de svenske liberale var å forberede folket til en slik politisk union. For å forberede folket i Sverige satt de fokus på høyskolene i landet. Målet var å ha høyskoler etter et danske mønster, slik at samarbeid mellom skolene kunne vær tettere. Sverige og Norge fikk et tettere forhold når det kom til høyskolene, eksempel via å ha høyskolemøter sammen i 1883. Organisasjonen driver med praktisk skandinavisme, men hadde som fremtidig mål å få gjennom den politiske skandinavismen via en felles union. Skandinavistene i Danmark dannet en tilsvarende organisasjon som gikk ved navn *Nordisk Samfund*. Det ble offisielt dannet i 1866, men selskapet fikk ikke noe gjennomslag via det danske folket og ble dermed nedlagt etter noen år. Det samme gjaldt de nordiske selskapene i Stockholm og Kristiania, de ble ikke populære blant folket og dermed nedlagt.⁴⁸ Skandinavistiske organisasjoner opplevde en smitte effekt når det kom til oppstarten av møter basert på skandinavismen. Smitte effekten påvirket møtene ved at flere møtesteder ble etablert hvor folk kunne fortelle om tanker. Møtene ble ikke sett på som politiske, men mer praktiske innenfor skandinavismen. Skandinavia ble en arena hvor folk møttes for å snakke om nasjonalistiske ideer, og noen frontfigurer ser på

---

⁴⁴ Hemstad 2004a: 215.

⁴⁵ Hemstad 2004a: 215.

⁴⁶ Hemstad 2004a: 215.

⁴⁷ Hemstad 2004a: 215.

⁴⁸ Hemstad 2004a: 216.

den skandinaviske visjonen som en vesentlig drivkraft for all innsats innenfor skandinavismen.⁴⁹

Den dansk-tysken krigen i 1864 medførte ikke noe lengre opphold når det kom til det skandinaviske samarbeidet mellom landene angående møter, som eksempel naturforskersmøtene eller nasjonaløkonomiske møtene.⁵⁰ Nasjonaløkonomisk møtene holder en allment innstilling når det kommer til det praktisk skandinavisme, noe som også er likt årene før krigen. Ulike tiltak ble foreslått og gjennomført etter krigen, tiltak som fremmet det generelle skandinaviske samarbeidet. Gjennom møtene ble det diskutert om ulike virksomheter skulle bli gjennomført. Eksempler på dette er som tidligere nevnt mynt, mål og vekt, bedre forbindelser når det gjaldt post, telegraf og jernbane. Før var det vanskelig å opprette samarbeid rundt tollvesenet, men i etterkant av krigen ble toll-, sjø-, farts-, handels- og andre næringsforhold samarbeid ble forsterket mellom landene. Men det var fortsatt usikkerhet rundt tollsamarbeidet, det ble et tema på møtene om hvordan det skulle bli gjennomført. Tollsamarbeid fikk begrenset gjennomslag. Det viktigste som ble fremmet var arbeidet for den nordiske myntunionen, hvor Danmark, Sverige og Norge tok del fra 1875 til 1914. Et felles skandinavisk postområde ble etablert gjennom konvensjoner mellom årene 1865-1869. De skandinaviske møtene var viktige for å fremme skandinavisk kunstutstillinger, ved å spille på de romantiske følelsene til folket gjennom kunst og poesi kunne organisasjoner få frem budskapene deres. Gøran B. Nilsson påpekte på en av møtene at møtene var som en forgjenger til Nordisk råd, at de var betydningsfulle på grunn av deltakernes nasjonale posisjoner. Dermed kunne folk diskutere uten konseptet på maktmidler.⁵¹ Men spørsmålet rundt dette er også diskutabelt siden det lå alltid et spørsmål om det politiske hadde innflytelse eller ikke på møtene.

Den politiske skandinavismen hadde falt sterkt etter krigen, og rundt 1870-tallet er det diskusjon om det hadde forsvunnet helt. Etter den tysk-franske krigen i 1870 skjedde det et europeisk maktskifte hvor Tyskland ble sett på som den sterkeste nasjonen. Spørsmålet rundt Slesvigs gjenforening og en skandinavisk union kom dermed på banene igjen. Innenriks politikk i Danmark, Sverige og Norge ble også viktig i denne perioden rundt reaksjonen av den nye maktbalansen. De skandinaviske foreningene innstilte sin virksomhet i denne perioden, men det sivile samarbeidet mellom landene fortsatt som før. Flere personer sluttet seg til ulike organisasjoner som var på et skandinavisk nivå for å hjelpe hverandre. Nye møter ble etablert i 1870, en av de som fikk fart på skandinavisk nivå var skolemøtene. På skolemøtene samlet det tusenvis av lærere fra de tre landene hvert 5 år og diskuterte hva som burde bli fokusert på når det kom til undervisning. Under skolemøtene var det viktig å vektlegge nordisk historie i skolene og språk undervisning mellom Danmark, Sverige og Norge. De mente at å ha skandinaviske lesebøker og nordiske historieverk til undervisning kunne de utvikle et selvstendig Skandinavia.⁵²

Møtet som hadde lengst kontinuitet var nordiske juristmøtene. Juristmøtene startet i 1872 og utviklet seg til å bli en tradisjon som eksisterer fortsatt i 2020, 140 år etter de startet opp. Juristmøtet i 1872 startet et langt samarbeid mellom jurister i Skandinavia, dette har ført til resultater innenfor felles skandinavisk lovgiving. Eksempel på dette er etableringen av felles aksjeselskapslovgivning, felles veksellovgivning, felleslovgivning om

---

⁴⁹ Hemstad 2004a: 216.

⁵⁰ Hemstad 2004a: 216.

⁵¹ Hemstad 2004a: 216.

⁵² Hemstad 2004a: 217.

statsborgerrett og mye mer. Men dette betyr ikke at alt har gått fint når det kommer til samarbeid mellom jurister. En av det mer ambisiøse prosjektet ble møtt med skepsisen fra norske jurister, prosjektet var å ha en felles nordisk sivillovbok.⁵³

1870-tallet var en gullalder når det kom til oppstarten av skandinavisk samarbeidsmøter. Det ble avholdt fagmøter innenfor ulike felt, eksempler er filologmøter, tannlegemøter, handels- og industrimøter, nye typer skolemøter innenfor folkehøyskolen, og møter innenfor kirkelig arbeid som misjonsarbeid, bare for å nevne noen få.⁵⁴ Det ble holdt møter innenfor arbeidsbevegelsen, også kalt «arbeiderskandinavismen», dette var en bevegelse som hadde i mål om å kunne arbeide tvers grenser, spesielt mellom skandinaviske land. De holdt den første kongressen i 1886 i Gøteborg hvor det ble diskutert at fagbevegelse skulle organiseres på nordisk og ikke nasjonalt nivå, men det viktigste på møtet var å holde på det skandinaviske samarbeidet.⁵⁵ I 1878 ble et ikke-politisk nordisk tidsskrift lansert ved navn *Nordisk tidsskrift for vetenskap, konst och industri*. Dette var en av de få tidsskriftene fra perioden som ikke baserte seg på ideen rundt politisk union, men bare samarbeidet mellom de nordiske landene. Bladet blir fortsatt utgitt i 2020 av Letterstedtska foreningen. Dette er en forening som ble grunnlagt med et kultuskandinavisk perspektiv.⁵⁶

Kapittel 3: Norges posisjon.

3.1 Den kalde perioden

Skandinavia hadde på slutten av 1800-tallet utviklet seg til å bli en møteplass av tanker i en tid påvirket av internasjonale konferanser. I perioden ble de skandinaviske ideene om samarbeid realisert innenfor ulike samfunnsområder og en kan se utviklingen av et nordisk sivilsamfunn. Det var på slutten av 1800-tallet at ideen om Nyskandinavisme oppsto, hvor personene tok avstand fra den «gamle skandinavismens» og dens store mål om en politisk union. Nyskandinavisme hadde i fokus på den kulturelle enhet og et nordisk samhold som jobbet for et felles mål tvers grenser. Mellom 1896 og 1902 ble det holdt nordiske akademiske møter, men det hadde oppstått norsk-svensk spenning på grunn av unionen mellom landene.

Historikerne hadde fokus på en felles nordisk historie innenfor den skandinaviske bevegelsen. Mange historikere var aktive skandinavister samt som de sto for en felles historisk bevegelse i Skandinavia. Mot slutten av århundret påvirket den norsk-svenske unionsstriden forholdene mellom norske og svenske historikere og historietolkninger, det oppsto en strid mellom historikeren. Men perioden opplevde også en økt interesse for skandinavisk samarbeid mellom akademikere, og det var den aktive skandinavist, historie professor Martin Weibull som sto bak en av de store første nordiske historikermøtet. Ved møte i 1899 forklarte svensk professor Martin Weibull at skandinavismen var det som hadde samlet professorer og studenter fra skandinaviske universiteter og høyskoler, han mente at skandinavismen levde fortsatt. De siste studentmøtene mellom nasjonene hadde tatt sted i 1875, dermed kunne en argumentere at skandinavismen baserte seg fortsatt rundt studenter og universiteter. På møtene ble det tatt initiativ til en ny nordisk forening. Foreningen hadde stor popularitet i Sverige,

---

⁵³ Hemstad 2004a: 217.

⁵⁴ Hemstad 2004a: 217.

⁵⁵ Hemstad 2004a: 217.

⁵⁶ Hemstad 2004a: 217.

men slet med å etablere seg i Norge. Målet til foreningen var å fremme kulturelle og sosiale samarbeid mellom det nordiske folk.⁵⁷

Problemene rundt den norsk-svenske unionen startet å påvirke det skandinaviske samarbeidet. Det oppstår et spørsmål rundt oppløsningen av den norsk-svenske unionen, om det var påvirket av skandinavismen. På den ene siden kan det vær trolig at det tette skandinaviske samarbeidet og de underliggende skandinaviske ideene var medvirkende årsak for at oppløsningen ble en fredelig affære. Men på en annen side kan det skandinaviske samarbeidet vær en av grunnene for at lysten om å frigjør seg fra unionen 1905 var sterk. Etter unionsoppløsningen i 1905 ble forholdene i Skandinavia kalde, spesielt mellom Sverige og Norge. Nedturen av nordisk samarbeid varte helt frem til 1914, med krigen kom det nye argumenter for bedre nordisk samarbeid.⁵⁸

Sverige var ikke bare bitter mot Norge i 1905, men også mot Danmark og skandinavisk samarbeid. Skandinavisk felleskap ble rammet av bruddet i unionen mellom Sverige og Norge, stemningen ble snudd drastisk. Bruddet rammet møtene som var basert på skandinavisk samarbeid, og de fleste måtte bli avlyst i 1905 og 1906. Noen av møtene var unntak for dette, skolemøtene ble holdt i København i 1905. Skolemøtet i København hadde rekordmange deltakere på møtet, over 7000 møtte opp fra alle landene. Dette kan ha påvirkning av union oppløsningen, ved at nye læremål måtte bli satt.⁵⁹ Noen andre nordiske møter ble fortsatt avholdt i perioden, men ikke i lik storhet som før. Eksempel på dette var det nordiske historikermøte i Lund, dette ble rammet av norsk boikott. Det var mye boikott mellom svenske og norske møter.⁶⁰

De skandinaviske møtene hadde et brudd i kontinuitet fra mellom 1905 til de neste møtene i 1914-1920. Dette mønsteret gikk igjen for de fleste organisasjonene som var basert på samarbeid i Skandinavia. Men det fantes noen unntak, eksempel møter innenfor arbeidslivet og næringslivet som holdte møter mellom 1907 og 1910. Det fantes engasjementer for fredsmøter, ungdomsbevegelser og student aktiviteter mellom landene etter 1905, men det ble ikke holdt på like stor grad som før, som ofte påvirket av Norsk eller Svensk boikott. Den danske historikeren Hans Olriks forklarte året 1905 som året det en klam tåke gikk mellom landene.⁶¹ Året 1905 ble sitt på som det endelige sluttpunktet til skandinavismen for de fleste personer. Svensk professor Karl Warburg skrev om skandinavismen at «Intet är så bittert som att nödgas begrafva sina illusioner. Men livvets realiteter bjuda oss ofta att skrinlägga det vi hoppats på, kanske allt ifrån vår ungdom. Mången torde liksom den, som skrifver dessa rader, i dessa dagar känt liksom ett stygn igenom hjärtat, då han måste erkänna, att den kära tanken om ett enigt Norden, ett andligt sammanbundet Skandinavien nu för långhiga tider är begrafven».⁶²

Karl Warburg sin forklaring av skandinavismens slutt er en bra forklaring på hvordan den utviklet seg. Han forteller at en ikke forstår realiteten i livet og en setter allerede ønsker i livet ifra tidlig ungdomstider, dette kan en sammenligne med studentene som tidlig i livet ville etablere noe som er større enn seg selv, en skandinavisk union. En kan ikke alltid få det slik som en ønsker, selv om en arbeidet hardt for illusjonen de prøvde å utvikle, tanken de ville gjør om til en realitet. Selv om en arbeidet for enten en kulturell eller politisk skandinavisme betyde det de fleste støttet ideen om skandinavisme i sin heilhet,

---

⁵⁷ Hemstad 2004a: 218.

⁵⁸ Hemstad 2004a: 219.

⁵⁹ Hemstad 2004a: 219.

⁶⁰ Hemstad 2004a: 220.

⁶¹ Hemstad 2004a: 220.

⁶² Nordisk Tidskrift 2005: 1.

og som Karl skriver vil en tru at mange føler det tungt med å måtte begrave den ideen om et skandinavisk samarbeid i 1905. Frem til første verdenskrig i 1914 var forholdene i Skandinavia kalde, dette er i stor kontrast når det kommer til hvordan forholdene var gjennom 1800-tallet. Ved denne forandringen i 1914 kan vi se at det fortsatt var forsøk på å holde på skandinavisk samarbeid selv om landene ikke var like villige som tidligere.

En kan ofte sitte spørsmål om hvordan skandinavismen hadde utviklet seg vist en hadde fokusert mer på andre aspekter av ideen en hva som ble gjort. Skandinavismen hadde kanskje utviklet seg til noe heilt annet vist personer som Carl Ploug hadde fått sin vilje når det angår mer fokus på den politiske skandinavismen en den kulturell skandinavisme. En lurer på hvordan Skandinavia hadde blitt gjennom 1800-tallet frem til moderne tider vist en faktisk hadde klart å utvikle en politisk union mellom de tre broderlandene eller i hvert fall etablere en alliansepakt for å forsvare seg mot eksterne fiender i Europa.

3.2 Praktisk og politiske skandinavisme i Norge

Når det kommer til skandinavismen på 1800-tallet sto Norge i vanskelig situasjon angående hvordan de skal forholde seg til skandinavisk samarbeid. Fra norsk side var man opptatt av det praktiske samarbeidet, men selv om det praktiske reformarbeidene ikke var i fokus når det kommer til studentmøtene mente de at samarbeid var en nødvendighet. Det var viktig å etablere kontakter mellom universitetene i Skandinavia.

Den praktiske skandinavismen utviklet seg via samarbeidsideene og tankene som kom opp gjennom det lange 1800-tallet. Spesielt påvirket via studentene fra de tidligere diskutert studentmøtene som ble opprettet i de tre landenes storbyer. Her ble det romantisert om hvordan en fremtid kunne bli som en politisk union, men det var et fremtidig mål for mange. Dermed startet studentene å fokusere på her og nå tankemetode med å se til det mer praktiske med skandinavismen, altså å samarbeide med hverandre. Gjennom studentmøtene ble det startet opp organisasjoner og foreninger basert på samme tanke og ide. Via organisasjonene kunne en forsøke å få med andre personer som ikke var studenter eller akademikere. Organisasjonene ble styrket mer og mer når samarbeidet ble sterkere mellom de tre landene, og derfor kan en se på 1850-talle og til slutten av 1800-tallet var en viktig periode hvor den praktiske skandinavismen klarte å finne en identitet.

Den praktiske skandinavismen var noe de fleste landene kunne stå for i forhold til den politiske skandinavismen. De tre landene hadde egne meninger angående subjektet union og politisk skandinavismen. Norge som nevnt hadde nettopp fått litt makt med sin egen grunnlov i 1814, og med å vær det landet som var minst utviklet i Skandinavia forsto de at fokuset hadde havnet på Danmark og Sverige. Spørsmålet lå alltid rundt hvem av Sverige og Danmark som skulle bli den dominerende landet i unionen. Begge landene hadde sine oppturer og nedturer gjennom 1800-tallet og hadde argumenter til hvorfor det politiske fokuset skulle vær sentralisert rundt Stockholm eller København. Sverige hadde argumentet med å vær på den vinnende siden av Napoleonskrigene, og det at de allerede var i en politisk union sammen med Norge var en stor bonus i argumentasjonen for Stockholm. Danmark hadde også argumenter for et dansk Skandinavia, men var påvirket av nederlaget i 1864 mot Preussen over Slesvig og Holstein. Fokus på å finne den rette kongen for en forent Skandinavia var et viktig punkt for skandinavistene fra Danmark, ved konger som Oscar den andre av Sverige. København hadde lenge vært en sentralist by for kultur og utvikling, derfor ble det fort diskutert om at København var hovedstaden i Norden. En av grunnene at Sverige og Norge sto imot en politisk union med Danmark var at de følte at byene deres hadde blitt

forlatt i utviklingen, siden København hadde en mer sentralisert plassering i Europa, og nærmere stormaktene som Storbritannia, Frankrike og de tyske stater.

Mye av kontakten mellom union landene Norge og Sverige skjedde gjennom de nordiske møtene som ble etablert gjennom skandinavisk hensikter. Det kan vær at dette påvirket unions forholdet mellom Norge og Sverige, at samarbeidet forholdt seg på en mindre grad en forventet mellom landene.

3.3 Bjørnson som skandinavist

Bjørnstjerne Bjørnson var en av de få skandinavistene i Norge, han var en av skandinavismens støttespillere spesielt i perioden 1856-1872. Han var deltaker på det 4. skandinaviske studentmøtet i Uppsala 1856. Det var her han bestemte seg for å bli dikter, og en tilhenger av skandinavismen. Bjørnstjerne Bjørnson var en av de norske dikterne som ønsket å styrke en norsk nasjonal identitet. Det var slik at på 1800-tallet ble utviklingen for en norsk nasjonalitet tatt for alvor og Bjørnson påvirket denne utviklingen. Norge var preget av tette kulturelle bånd knyttet til Danmark og hadde et politisk avhengighetsforhold til Sverige på grunn av unionen. Bjørnson ønsket at et selvbevisst Norge skulle inngå i tettere samarbeid med de skandinaviske nabolandene Sverige og Danmark. Bjørnstjerne Bjørnson ga til tider sin støtte rundt ideen om en nordisk politisk union sammen med nabolandene.

Norge hadde problemer rundt ideen om politisk union i Skandinavia gjennom 1800-tallet. Dette var perioden hvor Norge hadde i mål å finne sin egen nasjonale identitet ved å gå bort fra dansk og svensk kulturell påvirkning. Målet til Norge var å skape et felleskap mellom alle de norske borgerne. Skolen var en av sektorene som ble fokusert på i nasjonsidentitet perioden. En allmueskole hadde allerede blitt innført på 1700-tallet, men det var gjennom 1800-tallet at skolesystemet ble bygd ut. Med utbyggingen av skolesystemet kunne flere nordmenn bli litterære og åpnet seg mer opp for informasjon fra andre nasjoner. Mange nordmenn ble påvirket av liberale og nasjonale tanker som oppsto gjennom det lange 1800-tallet, noe som førte til videre utviklingen av skandinavismen.⁶³

3.4 Norsk identitet

Det oppsto et spørsmål rundt hvordan kulturen i Norge skulle bli uavhengig av den danske og svenske. På 1840-tallet ble felles nasjonalkultur skapt og utviklet, her var målet å samle inn kulturelle råmateriale. Norske eliten gikk til bondekulturen for å samle inn råmaterialene i form av lokale og regionale tradisjoner som: eventyr, sagn, folkedans og folkeviser. Asbjørnsen og Moe er et godt eksempel på literære personer som reiste rundt i Norge og samlet eventyr for å skape norsk identitet. Mye av råmaterialet som ble innsamlet måtte bli bearbeidet, altså de fant elementer som egentlig ikke var felles norsk i utgangspunkt. Den norske eliten tok elementene og bearbeidet dem sånn at de ble akseptert av folket. Et eksempel på et element som egentlig ikke var norsk var hardingfela. Hardingfela ble et nasjonalinstrument i Norge, men før 1850 var den nok ikke et instrument som bøndene eller borgerne noen gang hadde vært borti før.⁶⁴

Den eldre norske historien var en av de viktigere punktene for å skape identitet. Den gamle historien ble brukt på flere metoder, som kunstmalere og komponister som tar i utgangspunkt eldre historie for å skape verk som var norsk inspirert. Dette gjelder for malere som Adolph Tidemand og komponisten Edvard Grieg, de er eksempler på

---

⁶³ Sørensen 2015.

⁶⁴ Sørensen 2015.

personer som har vært inspirerende for å gjøre Norge norsk på 1800-tallet. Dikteren Bjørnstjerne Bjørnson har hatt sinn innflytelse på det norske bildet. Han skrev bondefortellinger på 1850- og 1860-tallet som fortsatt blir sitt på som viktige nasjonale verk. Bjørnson var også opptatt av den gamle norske historien, han var opptatt av vikingtiden og den rike kultur, spesielt Snorre Sturlason kongesagaer som hovedfokus. Dermed prøvde han å knytte det gamle Norge fra vikingtiden med den nye Norge som var på veg til å utvikle en egen identitet. Den gamle norske historien var et viktig dominerende tema i perioden rundt norsk nasjonal identitet på 1800-tallet. Akademikere, historikere, og generelt litterære var de som sto i spissen på det å samle informasjon slik at de kunne vise hva Norge egentlig var før, og hva Norge kunne streve for.⁶⁵

Skriftspråket var et viktig tema. Det oppsto problemer rundt skriftspråket på grunn av at det var et dansk skriftspråk, og etter 1814 ble dette et problem for flere. Filologen Ivar Aasen hadde som mål å samle in ulike talemål fra ulike bygde i Norge, hvor han fort merket at bygdene var mindre påvirket av dansk tale og skrift. Etter han hadde samlet nok talemål konstruerte han et mer moderne norsk skriftspråk som ble sitt på som landsmål, senere omdøpt til nynorsk i 1929. Løsningen til Aasen var en kontroversiell en, det oppsto diskusjoner om hvordan en skulle fornorske det danske skriftspråket. Noen ønsket at skriftspråket skulle bli gradvis bli omgjort til noe mer norsk, men noen ønsket et heilt nytt skriftspråk. Dermed i dag sitter vi igjen med to skriftspråk; nynorsk som er mindre brukt på landsbasis, og bokmål som er majoritetsspråket i Norge.⁶⁶

Det var på 1900-tallet at det eksisterte en sterk og utbredt norsk nasjonalidentitet bevissthet, denne ble utviklet via alle fornorsknings teknikkene gjennom språk, kultur og symboler. En av de viktigste utfallene av nasjonalidentiteten var at Norge ble mindre innvendig, det vil sei at personer fra Tromsø i nord og personer fra viken i sør hadde den samlede følelsen av at de var norske. Dette er en av grunnene for at Norge ikke var entusiastisk når det kom til den personlige unions ideen innenfor skandinavismen. Norge hadde brukt siden 1814 mye på å bygge sin egen identitet i verden hvor nasjonalisme var økene. Denne prosessen er viktig å forstå når det kommer til grunnlaget til Norges mindre vennlige holdning av de tre nordiske brødre. Samarbeid mellom landene var noe folket i Norge kunne stå for, men det å gi fra seg den nye norske identiteten for å samle seg under et samlet Skandinavia var kanskje for mye for dem.

---

⁶⁵ Sørensen 2015.

⁶⁶ Jahr 2019.

Kapittel 4: Konklusjon

I denne oppgaven har vi tatt for oss utviklingen av skandinavismen i Skandinavia gjennom 1800-tallet. Hovedfokuset i oppgaven var å besvare spørsmålet om i hvor stor grad var skandinavismen både politisk og praktisk viktig for folket i Danmark, Sverige og Norge, og se på hvordan den påvirket hendelser. Det var dermed viktig å trekke inn viktige hendelser i oppgaven, som den dansk-tyske krigen i 1864, påvirkning av prins Oscar av Sverige, Norges grunnlov i 1814, og unionsoppløsningen i 1905, for å nevne noen.

Som de fleste landene i Europa ble også Skandinavia påvirket av nasjonale og liberale drivkrefter, og ut av dette ble skandinavismen født. Skandinavismen er et konsept som er spennende selv om den ikke nådde målet innenfor det politiske. I oppgaven kan vi se at skandinavismen var en politisk bevegelse som kan bli delt inn i to, den politiske og den praktiske. Den politiske fokuserte på ideen om en samarbeids union mellom de nordiske landene, og den praktiske fokuserte på å mobilisere samarbeid tvers av landegrensene i Skandinavia. Det som er viktig å forstå når det kommer til utviklingen av skandinavismen på 1800-tallet er at den har mye å si om hvordan vi i Skandinavia lever i dag. Det tette forholdet som ble bygd på 1800-tallet gjennom praktisk skandinavisme ble grunnlaget for hvordan landene i moderne tider forholder seg til hverandre, det vil si tett samarbeid mellom Danmark, Sverige og Norge. De skandinaviske møtene som ble opprettet gjennom 1800-tallet var nok en av de viktigere hendelsene som hjalp etableringene av gullalderen til den praktiske skandinavismen. Men en kan si at det var Nyskandinavisme som virkelig sto sentralt etter krigen i 1864, med fokus på det kulturelle og sammenkomst.

Den politiske skandinavismen hadde vært voksende gjennom første halvdel av 1800-tallet, men med tapet av Slesvig i den andre dansk-tyske krigen i 1864 mistet politisk skandinavismen en del drivkraft. Den politiske skandinavismen var viktig for mange av den eldre garden av skandinavisere, eksempel Carl Ploug og Orla Lehmann. Den politiske skandinavismen ble ofte støttet via dynastiske formål, hvor en håpte en kunne bringe en skandinavisk union under et kongehus. Dette håpet holdt u lenge, men når Sverige ikke kom til hjelp under den dansk-tyske krigen, ble for det meste håpet for en politisk union ødelagt. De danske skandinavistene var sto sterkest angående bevegelsen for en politisk union, de var i teorien landet som hadde mest å tjene hvis en union ble til. Som en kan se gjennom oppgaven hadde Danmarks situasjon blitt dårligere utover 1800-tallet, hvor de hadde nådd bun i 1864. Mange i landet hadde en frykt for total utslettelse av Preussen hvis en ny krig skulle oppstå. Dermed ble den politiske situasjonen fokusert på å skape allierte via Sverige-Norge, spesielt gjennom en union.

Skandinavismen var en transnasjonal ide og bevegelse, selv om den politiske skandinavismen hadde forfalt betyde det ikke at samarbeidet ble dårligere. Det praktiske samarbeidet mellom landene ble egentlig forbedret etter 1864, en skulle tru at alt samarbeidet stoppet i 1864, men samarbeidet fortsatt frem til 1905. Samarbeidet mellom landene var noe alle kunne stå for, selv om det ikke var like radikalt som noe en politisk skandinavist hadde håpet på. Politiske skandinavistene mente at det praktiske burde ønske en union, selv om det praktiske var enklere å forholde seg blant borgerne i de tre broderlandene. Den praktiske skandinavismen var det som blir sitt på som gullalderen til skandinavismen, hvor grenser ikke hadde særlig å si utenom det politisk. Fra myntverk til postsystem, mye samarbeid ble etablert mellom landene.

Norge var en av de store forkjemperne for praktisk skandinavisme, det har en del med situasjonen Norge forholdt seg til på 1800-tallet. Norge hadde lenge vært en unionsbrikke under Danmark eller Sverige, dette hadde medført spørsmålet rundt hva var egentlig en norsk identitet. Norge arbeidet gjennom 1800-tallet å skape en norsk identitet, via viktige hovedpersoner som Bjørnstjerne Bjørnson og Ivar Aasen. Dette kan i teorien også ha bygget mot unionssplitten mellom Sverige og Norge i 1905, med å skape et norsk Norge kan det ha påvirket engasjementet blant borgere til å bli et fritt land. Norge hadde ikke noe behov for å vær i en skandinavisk union med Sverige og Danmark, i Norge hadde nasjonalismen blitt viktigere en tanken om et samlet Skandinavia.

Til hvilken grad skandinavismen påvirket borgerne i de tre Skandinaviske landene varierer fra land til land. Danske borgerne var nok mest påvirket av skandinavismen, det blir forklart at det var de danske studentene som var mest energisk når det kom til etableringen av ideen gjennom 1800-tallet. Om en kan sei de samme om de svenske studentene er en annen sak. Det er sant at det var både danske og svenske studenter som samlet seg på Øresund i vinteren 1838. Men det var fortsatt danske litterære som fremhevet skandinavismen mest på møtene, viktige danske litterære som tidligere nevnt Carl Plough og Orla Lehmann var viktige for dette. Hvor de norske sto angående dette har mye med utviklingen av egen identitet gjennom 1800-tallet, de fleste virket engasjert for praktisk skandinavisme, men noe mer en det var ikke noe allmenn ønsket.

Ved unionsoppløsningen i 1905 kan en sei at skandinavismen tok slutt, ideen om en samlet Skandinavia var ikke mulig lengre. Samarbeidsfølelsen mellom Sverige og Norge hadde fryst til, det vil sei at de ikke var lenger på samme talefot som før. Borgerne hadde ikke mye med hverandre å gjøre frem til forholdene startet å varme opp rundt førte verdenskrig. Men en kan også diskutere for at de tett forholdet folket hadde til skandinavismen og samarbeid med hverandre hjalp situasjonen i 1905 til det bedre. Hvor en unions splittelse kunne fort endt i krig ble unngått, dette kan være på grunn av et tett forhold mellom landene. Om det hadde endt med krig er det uten tvil at Norge hadde tapt krigen mot Sverige. Men på den andre siden kan en argumentere mot at etableringen av liberale tanker og frihet som kom med skandinavismen gav tankene om en Norge som ikke var i union med Sverige.

Skandinavismen kom med mange forandringen i Skandinavia på 1800-tallet, som en kan se hadde den en påvirkning av utviklingen til landene. Fra krangel til samarbeid, krig til fred, varme til kulde, skandinavismen har vært innenfor det meste. Det er viktig å ta med seg videre at skandinavismen hadde nok ikke utviklet seg likt hvis samme ide hadde blitt etablert utenfor den politiske arena som heite Skandinavia.

Kilder og Litteratur

Oppslagsverk og netressurser:

Jahr, E. H. (2019, 30. oktober) *Landsmål*. Hentet fra <https://snl.no/landsm%C3%A5l>. Hentet mai 2020.

Nordisk Tidskrift (2005) *Hemstad, R. Skandinavismen og 1905 Fra Indian Summer til nordisk vinter*: <http://www.letterstedtska.org/wp-content/uploads/2014/03/NT1-05.pdf>. Hentet mai 2020.

Sørensen, Ø. (2015, 25. november). *Nordmennene blir norske for alvor*. Hentet fra <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1539-nordmennene-blir-norske-for-alvor.html>. Hentet mai 2020.

Tvedt, K. A. & Moi, M. (2018, 29. mai). *Den dansk-tyske krig*. Hentet fra https://snl.no/den_dansk-tyske_krig. Hentet april 2020.

Litteratur:

Clausen, J. (1900) *Skandinavismen Historisk Fremstillet* (1. utg.) København: Det nordiske forlag.

Eriksen, T. L. (2017) *Globalhistorie 1750-1900 En sammenvevd og delt verden* (1.utg.) Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Hemstad, R. (2004) *Nordisk samklang med politiske dissonanser. Skandinavisme og skandinavisk samarbeid på 1800-tallet*. M. Engman & Å. Sandström (Red.), *Det nya Norden efter Napoleon* (s. 187-225) Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Hemstad, R. (2004) *Skandinavisme og skandinavisk samarbeid*. M. Skougaard (Red.), *Norgesbilleder Dansk-norske forbindelser 1700-1905* (s. 200-221) København: Gads forlag.

Glenthøj, R. (2014) *1864 Sønner af de Slagne*, København: Gads Forlag.

Hemstad, R (2018). *Scandinavianism. Mapping the Rise of a New Concept*. 13(1), 1- 21. <https://doi.org/10.3167/choc.2018.130102>

Palmer, R. R., Colton, J. & Kramer, L. (2014) *A History of Europe in the Modern World* (11. utg.) New York: McGraw- Hill Education.

